

بررسی و چشم انداز صنعت نساجی و پوشاک بنگلادش در سال ۲۰۲۰

مقدمه

سال ۲۰۲۰، سالی بحرانی برای صنعت نساجی و پوشاک بنگلادش خواهد بود. از آنجایی که این صنعت در حال گذراندن مراحل تغییر و تحول است، در روزهای پیش رو، برخی تغییرات عمده‌ی سازمانی رخ خواهد داد. داستان موفقیت صنعت پوشاک آماده بنگلادش در اواخر دهه ۱۹۷۰ آغاز شد، به طور فزاینده‌ای در دهه ۱۹۸۰ توسعه پیدا کرد و نهایتاً در دهه ۱۹۹۰ با رشد و شکوفایی بی‌سابقه‌ای روبه‌رو شد.

با تبدیل شدن به یک صنعت غول‌پیکر در یک بازه‌ی زمانی کوتاه، بخش صادرات پوشاک آماده‌ی بنگلادش با درآمدزایی ۸۴ درصدی حاصل از صادرات و تعداد شاغلین ۲۰ میلیون نفری، به پشتوانه اقتصادی کشور تبدیل شد. هدف بخش صادرات پوشاک آماده بنگلادش تا سال ۲۰۲۱، رسیدن به رقم ۵۰ میلیارد دلاری است که ۸ تا ۱۰ درصد از کل صادرات بازار جهانی را شامل می‌شود. در حال حاضر این کشور ۷ درصد از هدف صادراتی خود را با رقم تقریبی ۳۴ میلیارد دلار برآورده کرده است. با این حال با سرعت رشد فعلی رسیدن به این هدف ناممکن می‌نماید. این مقاله سعی دارد تصویری روشن از سناریوی صنعت پوشاک و نساجی بنگلادش ارائه دهد و چشم‌انداز سال ۲۰۲۰ آن را به نمایش بگذارد.

بخش تجزیه و تحلیل مشخصات

آخرین سال مالی را می‌توان با رشد منفی تا کند صادرات مشخص کرد. در حقیقت، برای اولین بار در تاریخ صادرات، رشد منفی را برای چهار ماه متوالی ثبت کرد. در دسامبر ۲۰۱۹، این رشد بر خلاف سال‌های قبل اندکی افزایش پیدا کرد. با این حال، گزارشات بانک جهانی و سایر مدل‌های اقتصادی، نشان از ثبات و پایداری بنگلادش و رشد صادرات پوشاک‌اش دارند. پروفایل بخش نساجی نشان می‌دهد که تعداد کلی کارخانه‌های پوشاکی که تا به امروز تحت نظر اتحادیه‌ی تولیدکنندگان و

صادرکنندگان بنگلادش BGMEA قرار گرفته‌اند، ۴۶۲۱ واحد بوده است. اگر روند تغییر تعداد کارخانه‌ها را از نمودار ۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم، شاهد خواهیم بود که تعداد کارخانه‌های جدیدی که هر سال اضافه می‌شوند رو به کاهش است.

با وارد عمل شدن توافق‌نامه‌ها و هم‌گروهی ۲۸ شرکت بزرگ جهانی خرده‌فروشی بنگلادش در راستای حفاظت از سلامت کارگران و محیط‌های کارخانه‌ها، در سال‌های ۱۴-۲۰۱۳، بنگلادش با کاهش تعداد کارخانه‌های جدید روبه‌رو شد.

پس از آن در هر سال تعداد حدود ۷۵ صنعت جدید در مجموع اضافه شد. علاوه بر این، در چند وقت اخیر ما شاهد تعطیلی حدود ۲۰۰ صنعت بوده‌ایم که نشانگر تطابق کامل و ماندگاری صنایع جدید اضافه شده است. بنابراین، اگرچه تعداد صنایع جدید در هر سال رو به کاهش است، اما کیفیت صنایع تازه‌راه‌اندازی شده به مراتب بهتر است که این مسئله، بنگلادش را به‌عنوان الگوی سرآمد صنایع سبز و شیوه‌های پایدار در سطحی بالاتر قرار می‌دهد.

به‌طور کلی طبق اعلام شورای ساختمان سبز آمریکا (USGBC)، در حال حاضر تعداد کل کارخانه‌های

دارای گواهینامه رهبری انرژی و طراحی محیطی LEED در بنگلادش ۹۰ عدد است که شامل ۲۴ ساختمان با رتبه‌ی پلاتینیوم می‌شود. اگرچه خریداران هیچ مبلغ اضافه‌ای برای ساختمان‌های سبز نمی‌پردازند، اما چنین ابتکاری همچنان کمک بسیاری به برندسازی می‌کند و برای بقای خود ما هم بسیار ضروری است.

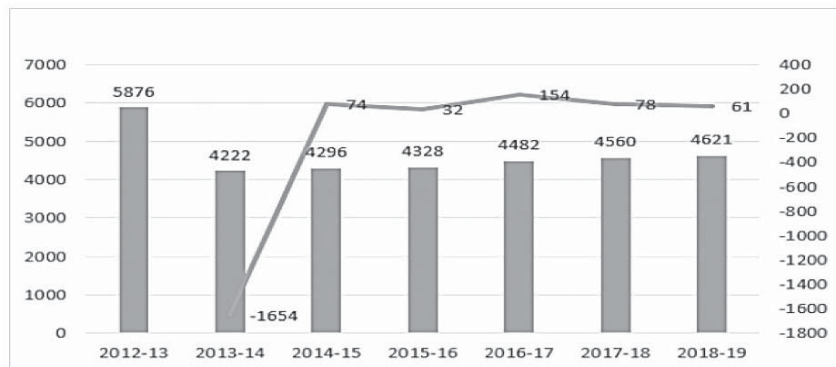
نکته مهم دیگری که باید به آن توجه کرد این است که طبق اعلام اتحادیه تولیدکنندگان و صادرکنندگان بنگلادش BGMEA، در حال حاضر چند سالی است تعداد کارگرانی که به‌طور مستقیم در صنایع پوشاک مشغول به کار هستند، ۴ میلیون نفر ثابت مانده است. این مسئله نشان می‌دهد که تعداد کل کارگران در هر واحد تولیدی نه تنها افزایش نیافته که ممکن است رو به کاهش باشد. یک دلیل این موضوع می‌تواند استفاده از برخی فرآیندهای نیمه‌اتوماتیک در خط تولید باشد که منجر به کاهش نیروی کار انسانی می‌شود.

به‌طور کلی این امر اثر منفی روی صنعت و همچنین کارگران نمی‌گذارد چرا که آن‌ها شش‌برابر نسبت به حقوق یک دهه قبل مزد دریافت می‌کنند. نکته مهم

جدول ۱- پروفایل بخش، پوشاک و نساجی، بنگلادش، سال مالی ۱۹-۲۰۱۸

تعداد صنایع پوشاک صادراتی	۴۶۲۱
کل صادرات نساجی	۳۴/۱۳ میلیارد \$
سهم (%) در کل صادرات	۸۴/۲۱ %
نیروی کارگر	۴ میلیون
مشارکت در GDP (%)	۱۱/۱۷ %
ارزش افزوده (%)	۶۳/۲۳ %
محصولات اصلی	تیشرت، پولوشرت، پیراهن، پولیور، شلوار
بازارهای اصلی	اتحادیه اروپا، ایالات متحده آمریکا، کانادا
تعداد واحدهای نساجی	تولید نخ-۴۲۵ تولید پارچه-۷۹۶ رنگرزی-چاپ-تکمیل-۲۴۰
سرمایه‌گذاری در بخش صنایع نساجی پایین دستی	بیش از ۶ میلیارد \$
صادرات نساجی	۲۲۹ میلیون \$ (آوریل-سپتامبر ۲۰۱۹)
صادرات کالاهای جوت	۳۳۳ میلیون \$ (آوریل-سپتامبر ۲۰۱۹)

در مقابل، برخی محصولات پنبه‌ای رشد بسیار پایینی را ثبت کردند. خصوصاً محصولاتی چون شلوارها، بلوزها و پلیورهای زنانه و مردانه‌ی پنبه‌ای و ساخته شده از مواد دیگر، نسبت به الیاف بشرساخت و مصنوعی، رشد منفی ثبت کردند. این تجزیه و تحلیل به روشنی تغییر رویکرد خریداران را از محصولات پنبه‌ای به غیرپنبه‌ای در گذشته‌ی نزدیک نشان می‌دهد و می‌تواند پیش‌بینی کرد که این روند در سال‌های آینده نیز ادامه خواهد داشت. یک دلیل بزرگ می‌تواند نوآوری‌های ایجاد شده در محصولات الیاف بشرساخت و مصنوعی باشد؛ امروزه محصولات غیرپنبه‌ای به اندازه و در مواردی حتی بیشتر از محصولات پنبه‌ای راحت هستند. همچنین امروزه مصرف‌کنندگان در مورد اثرات مخاطره‌آمیز محیطی کشت پنبه آگاهی بیشتری دارند.

شکل ۱- تغییرات سالیانه در تعداد کارخانه‌های نساجی

هستند، بیشترین رشد را با ۴۴ درصد رشد به ثبت رسانده‌اند. در بخش حلقوی‌بافت، حتی محصولاتی چون کشفافت‌ها و پلیورها که ساخته شده از الیاف بشرساخت هستند، با ۲۹٫۲۵ درصد رشد در صدر قرار دارند.

دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد؛ ارزش افزوده است. ارزش افزوده همزمان با به خودکفایی رسیدن هرچه بیشتر صنایع، در پیوندهای پیشین صنایع خصوصاً بخش پارچه‌ی حلقوی‌بافت، روبه‌روز در حال افزایش است. صنعت در بخش پارچه‌های تاروپودی، کماکان نیازمند بخش خارجی است که دامنه‌های ارزش افزوده را کاهش می‌دهد. موضوع امیدبخش اما در بخش جین است که به شدت رو به رشد گذاشته است. به گفته تولیدکنندگان بزرگ جین کشور، آن‌ها سابق برای هر شلوار جین را با قیمت ۵۵۰ تا ۷ دلار تولید می‌کردند اما امروز این قیمت تا ۱۰ تا ۱۱ دلار بالا رفته است.

بنگلادش هر سال صادراتی با ارزش بالغ بر ۳ میلیارد دلار محصولات جین دارد و توانسته است جای چین را به عنوان بزرگ‌ترین تأمین‌کننده اتحادیه اروپا بگیرد. ظرفیت تولید ۳۱ کارخانه جین در بنگلادش بیش از ۴۰ میلیون یارد جین در مقابل تقاضای نزدیک به ۷۰ میلیون یاردی است. مابقی این جین مورد تقاضا از طریق واردات از کشورهای چین، هند، پاکستان و ترکیه تأمین می‌شود. به گفته تولیدکنندگان، فناوری‌های جدید مورد استفاده در شستشو و پرداخت و همچنین استفاده روزافزون از پارچه‌ها و طراحی بهتر و مناسب تر، به بنگلادش این اجازه را می‌دهد تا ارزش بیشتری به محصولات جین خود بیافزاید. تجزیه و تحلیل جدول ۲ رشد صادرات محصول مبتنی بر خوشه در سال جاری را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که هم در بخش پارچه حلقوی‌بافت و هم در بخش پارچه‌های تاروپودی، محصولات الیاف بشرساخت و مصنوعی رشد زیادی را به ثبت رسانده‌اند. آنوراک‌های زنانه و دخترانه، بادگیرها و غیره که ساخته شده از الیاف بشرساخت

جدول ۲- درصد رشد تجمعی تولید.

رشد بسیار بالا	رشد سالیانه (%)	رشد بسیار بالا	رشد سالیانه (%)
پیراهن کشفافت، پلیور و از الیاف بشرساخت	۲۹/۲۵	پالتو زنانه و دخترانه ، لباس‌بادگیر و ... از الیاف بشرساخت	۴۴/۵۲
رشد بالا		رشد بالا	
پیراهن کشفافت، پلیور و ... از پنبه	۱۴/۶۶	پیراهن مردانه یا پسرانه از پنبه	۱۷/۱۶
تیشرت، زیرپوش و ... از پنبه	۱۱/۶۹		
زیرشلواری و لباس زیر زنانه و دخترانه از پنبه	۱۰/۵۹		
زیر شلواری و لباس زیر مردانه از پنبه	۱۰/۸۷		
رشد کم		رشد کم	
کشفافت، پلیور و ... از سایر منسوجات، تیشرت، زیرپوش مردانه از سایر منسوجات	-۶/۰۹	شلوار مردانه یا پسرانه از پنبه	۶/۶۶
		شلوار زنانه یا دخترانه از پنبه	۶/۴۲
		بلوز یا پیراهن زنانه یا دخترانه از پنبه	-۸/۷۲
		شلوار زنانه یا دخترانه از سایر منسوجات	-۵/۵۸
		شلوار پسرانه یا مردانه از سایر منسوجات	۰/۷۵

توجه: در نظر داشته باشید که رشد بیشتر از ۲۰٪، رشد بسیار بالا ۲۰٪-۱۰٪، رشد بالا و کمتر از ۱۰٪ بسیار کم است. منبع: بانک بنگلادش، BKMEA و تحقیقات شخصی.

جدول ۳- رشد صادرات در بازارهای مختلف.

بازار	کل صادرات (%)	رشد صادرات در ۲۰۱۸-۱۹ (%)	رشد صادرات در جولای - ژانویه ۲۰۱۹-۲۰ -
اتحادیه اروپا	۶۱/۹۱	۷/۶۶	۶/۱۸ -
ایالات متحده امریکا	۱۷/۹۷	۱۴/۶۶	۳/۴۱ -
کانادا	۳/۴۵	۲۲/۴۴	۱۲/۱۸ -
فروش آنلاین	۱۶/۶۶	۲۱/۷۷	۵/۱۳ -
مجموع		۱۶/۶۳۲۵	۶/۷۲۵ -

منبع: آمارهای BGMEA و تحقیقات شخصی.

منابع انسانی در همه حال مسئله‌ای بسیار حیاتی برای تداوم توسعه بخش نساجی و پوشاک بوده است. در یک دهه‌ی اخیر دستمزد کارگران پوشاک شش برابر افزایش پیدا کرده است. علاوه بر این، اداره کسب و کار در همین دهه ۳۰ تا ۴۰ درصد افزایش پیدا کرده است. در مقابل، بر اساس منابع موثق مختلف، میانگین قیمتی که خریدار پرداخت می‌کند ۳ تا ۴ درصد کاهش یافته است. در نتیجه در مجموع ما ۳۵ تا ۴۰ درصد از رقابت‌پذیری قیمت در بازار را از دست داده‌ایم. در چنین شرایطی، پروفایل مهارت نیروی کارگر به یک مسئله‌ی حیاتی تبدیل شده است و حالا صنعت نمی‌تواند از پس هزینه نیروی انسانی غیر ماهر بر بیاید. با این حال، از نظر دستمزد نیروی کار، بنگلادش هنوز یک مکان رقابتی برای خریداران پوشاک است (مرجع جدول ۴).

تولید پوشاک معمولاً یک شغل کم‌مهارت است، بنابراین واردکنندگان پوشاک ممکن است به‌ویژه نگران ماهر بودن نیروی کار نباشند. اگرچه، کارگر ماهر زمانی حائز اهمیت می‌شود که فرآیند تولید عملکرد بهتری را طلب می‌کند. خصوصاً در موقعیت‌های مدیریتی، مهارت مناسب، بازدهی و سودمندی یک کارخانه را افزایش می‌دهد و همینطور زمان انجام کار را کوتاه می‌کند. بنابراین در موقعیتی که بهره‌وری و کیفیت آموزش با دستمزد کارگران مرتبط می‌شود، بنگلادش از رقبای عقب می‌ماند چراکه آموزش و زیرساخت‌های لازم برای این منظور در این کشور هنوز در سطوح ابتدایی هستند (مرجع شکل ۲). پروژه‌های تحقیقاتی توسط وزارت نساجی و جوت انجام شده است که در آن دولت بنگلادش نیاز صنعت به

در بازار اتحادیه اروپا، مجارستان، قبرس، پرتغال، مالتا و سوئد بیشترین میزان رشد را ثبت کرده‌اند، در حالی که بازارهای بزرگتری مانند آلمان، انگلستان، فرانسه، آلمان و ایتالیا رشد بسیار کمی را ثبت کرده‌اند. در بازار غیر آنلاین هند، چین، ژاپن، کره جنوبی و آفریقای جنوبی بیشترین میزان رشد را به ثبت رساندند. در این بخش از بازار تنها ترکیه رشد ۲۷,۲- درصد را ثبت کرده است. از طرفی روسیه به‌عنوان یکی دیگر از بازارهای بالقوه برای بنگلادش، رشد ۱۴,۱۷ درصدی را به ثبت رسانده است. بنابراین در مجموع، این تجزیه و تحلیل نشان‌دهنده این مسئله است که با هرچه کوچک‌تر شدن روزانه بازارهای منظمی چون اتحادیه اروپا و ایالات متحده به دلیل عدم پذیرش استراتژی‌های کسب‌وکارهایشان در کشورهای هم‌مرز و همچنین در داخل مرزهای ملی، برای حفظ صادرات، به نوآوری‌های بیشتری در بازار نیاز است.

نیروی انسانی و تحلیل‌های مهارت محور

جدول ۴- متوسط کمترین حقوق کارگران در کشورهای تولیدکننده پوشاک، ۲۰۱۹.

کشور	کمترین حقوق (\$)
ایالات متحده امریکا	۱۸۶۴
ترکیه	۹۳۳
هندوراس	۶۵۰
تایلند	۶۳۲
چین	۲۷۰
ویتنام	۲۴۸
اندونزی	۲۳۱
مکزیک	۲۰۷
هند	۲۵۵
بنگلادش	۸۵

منبع: آمار ILO، ۲۰۱۹.

نشده است. از این رو، زمان آن فرا رسیده است که کشور ما با طراحی برنامه های تمرینی و آموزشی مناسب در تمامی مؤسسات، سرمایه گذاری هنگفتی در توسعه مهارت ها بکند.

◀ نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها

بر اساس تجزیه و تحلیل های بالا و مرکز تحقیقات نساجی، یک تجزیه و تحلیل SWOT از صنعت نساجی و پوشاک بنگلادش در سال ۲۰۲۰ و پس از آن در جدول زیر خلاصه شده است.

◀ نتیجه گیری

صنعت نساجی و پوشاک بنگلادش بر سر تقاطعی ایستاده است که با چالش های جدی ای مواجه است، هرچند این مسئله را نیز باید در نظر داشت که فرصت ها در پس چالش ها به وجود می آیند. اکنون زمان آن برای صنعت فرا رسیده است تا با اتخاذ تصمیم های مناسب از موانع عبور کند تا از فرصت های موجود برای عرضه بیشتر به بازارهای جهانی استفاده کند. همچنان بنگلادش به عنوان یکی از بهترین انتخاب ها برای خریداران در نظر گرفته می شود که منبعی امن برای پوشاک آماده است. همچنان که توانایی ما برای توسعه ی طراحی و تولید بهبود پیدا کند، صنعت نیز شروع به تولید محصولاتی با ارزش افزوده بیشتر خواهد کرد که این روند پیش از این آغاز شده است.

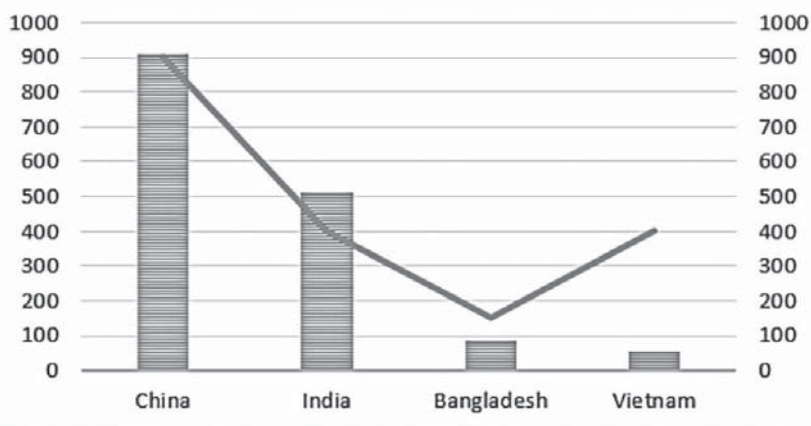
امروزه، بنگلادش محلی برای بیشترین تعداد کارخانه های سبز است که تصویر مثبتی از ما در تجارت جهانی به عنوان شریکی پایدار ارائه می دهد. از همه مهم تر، کارخانه هایی که در این مسیر با ما همراه نیستند به تدریج از دور خارج شده و این موضوع در درازمدت نشانه ی خوبی خواهد بود. ما به کارخانه های بهتر نیاز داریم؛ نه کارخانه های بیشتر.

این مطالعه جامع از مرور و چشم انداز این صنعت به خوانندگان ارزشمند ما کمک خواهد کرد تا نگاه اجمالی مناسبی از صنعت به شکل مرسوم داشته باشند و در نهایت به تصویرسازی آنها از برنامه های آینده شان باری خواهد رساند.

تیم TEXTILE FOCUS امید به بهترین ها دارد و به عنوان یک شریک توسعه ی پایدار، دست در دست صنعت پوشاک و نساجی، به کار خود ادامه می دهد.

منبع:

Maeen Md. Khairul Akter. Review Bangladesh ۲۰۲۰ and Outlook ۲۰۲۰. Garments and Textile Industry

شکل ۲- نیروی کارگر و بهره‌وری.

متخصصان نساجی و پوشاک را در سال های پیش رو در بازار بنگلادش پیش بینی می کند. آنها شرح داده اند که در سال های پیش رو صنعت به ۲۵۰۰۰ نیروی متخصص نیاز خواهد داشت ولی مطالعه ای در مورد اینکه مهارت های اصلی ای که نیروی متخصص لازم است کسب کند تا در بازار کار باقی بماند، انجام

نیروی کارگر و بهره‌وری.

نقاط قوت	نقاط ضعف
<ul style="list-style-type: none"> بیش از ۳۰ سال سابقه و تجربه در صنعت پوشاک همچنان نیروی کارگر در مقایسه با سایر رقبای ارزان است. ارتباط قوی به عقبه ی موجود در بخش بافت حلقوی. کارآفرینان جاه طلب و منعطف از لحاظ تصمیم گیری. ظرفیت تولید بسیار بالا. بیشترین تعداد صنایع سبز و تصویر مثبت توسعه پایدار. تغییرات مثبت آشکار مدیریتی در کارخانه ها جواب می دهد. رابطه ی مدیریت - کار بهبود یافته. حمایت دولت به عنوان بخش اصلی صادرات 	<ul style="list-style-type: none"> بهره وری پایین مدیریت تکنولوژی ضعیف سطح مهارت و توانایی پایین به خصوص در سطوح مدیریتی تغییرات نسبت به رقبا در زمان طولانیتری اتفاق می افتد مهندسی صنعتی ضعیف به خصوص در بخش صنعت نساجی زمان تحویل دهی نامناسب، زمان انجام کار طولانی نقص های زیاد و تکرار مجدد کارها ف مدیریت کیفیت ضعیف حمل و نقل و تجهیزات لاجستیک ضعیف تسلیهات انتقال زیر استاندارد نرخ مالیات بالا فاصله میان دانش محصول و بازار
تهدیدها	فرصت ها
<ul style="list-style-type: none"> وابستگی بیش از حد به مواد اولیه خارجی به خصوص در مورد پنبه، پارچه های تار و پودی، رنگ ها و مواد شیمیایی و ... حاشیه سود کم در آیتم ها ی پایه عدم و مقدار کم سرمایه گذاری بر صنایع تولید پارچه بر پایه الیاف غیر از پنبه بحران انرژی و بالا رفتن قیمت حقوق بالای کارگر در مقایسه با سطح مهارتش رشد تکنولوژیکی سریع در کشورهای رقیب تسهیلات آموزشی زیر سطح استاندارد میزان کم یا عدم تحقیق و توسعه عدم وجود نقشه راه مناسب برای توسعه پایدار تغییرات تکنولوژیکی FDI و سرمایه گذاری محلی کم به دلیل مشکلاتی نظیر بروکراسی دست و پا گیر مداخله سیاسی کارگران بدون اطلاع موقعیت بدون ثبات سیاسی-اجتماعی کشور 	<ul style="list-style-type: none"> سفارشات بیشتر از طرف چین به دلیل تغییر مناسبات تجارت جهانی تصویر بهبود یافته و اعتماد خریداران خراجی شیوه ی راه حل های پایدار تاکید بیشتر بر روی کنترل هزینه ها رشد بیشتر در بخش دنیم تمرین بیشتر توسعه محصول و افزایش ارزش افزوده با امکاناتی نظیر شست و شو و چاپ و ... جریان صادرات به سمت بازارها آنلاین افزایش در دسترس بودن تکنولوژی محلی و عامل های فراهم کننده ی سرویس های مشاوره